

Afirmacija istinskih vrednota i rehabilitacija ljudske osobe danas. Konkretna zadaće*

Jadranka Brnčić

Zašto je Kršćanski akademski krug tekstu kojim izlazi u javnost dao naslov »Manifest«? Riječ »manifest« latinskoga je podrijetla i znači »očitovanje«, što je u ovom slučaju bolji izbor od riječi koja se obično koristi kao prijevod, a to je »proglas«. Manifest je javno očitovanje neke skupine oko zajedničke brige te poziv upućen onima koji dijele tu brigu da se izravno ili neizravno pridruže njezinu radu. Temeljna briga Kršćanskoga akademskog kruga jest afirmacija ljudske osobe i ljudskih vrijednosti.

No, kad je riječ o univerzalnim ljudskim vrijednostima – kakve su u Bibliji, u Deset zapovijedi, odnosno Deset besjeda, jasno definirane kao *dužnosti*, a u Univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka iz 1948. te u nizu deklaracija protiv rasne, vjerske, spolne i ekonomske diskriminacije artikulirane kao *prava* – nailazimo na različite interpretacije, kadikad međusobno različite čak i među ljudima koji deklarativno dijele isti svjetonazor. U Manifestu stoga stoji da nam treba »stalna, stvarna i trajna revolucija i evolucija u prevrednovanju, obnavljanju i uvijek ponovnoj izgradnji svih temeljnih ljudskih vrednota«.

Kako u toj revoluciji i evoluciji mogu sudjelovati osobe koje sebe doživljavaju istodobno i kao građani i kao intelektualci i kao kršćani, što je slučaj s članovima udruge Kršćanski akademski krug? U našoj konkretnoj svakodnevnici svjedoci smo da civilna, akademska i kršćanska zajednica imaju uglavnom odvojena, zasebna polja promišljanja, dijaloga i djelovanja. Civilna bi se zajednica trebala baviti pitanjima ljudskih prava i njihova promicanja, akademska prijemima različitih teorija, a kršćanska zalaganjem za dostojanstvo ljudske osobe u okvirima svojega religijskog i crkvenog nauka. Jedna usmjerena prema globalnome, univerzalnome, druga prema relativno maloj diskurzivnoj zajednici, a treća prema osobnom, etičkom i transcendentnom. Međutim, kada se ove zajednice i dotiču područja izvan svojega žarišta interesa, u našoj sredini često ostaju unutar vlastitih uskih granica hrvući se s priznavanjem prava drugih, intelektualnim poštenjem ili moralističkim tumačenjima etičkih načela, svejedno braneći svoje vlastite pozicije kao superiorne drugima. Opetovano obnavljanje temeljnih ljudskih vrijednosti i u teoriji i u praksi može se ponajprije događati u dijalogu kakav dopušta da različite dimenzije ljudske osobe i ljudskog djelovanja uče jedna od druge, međusobno se ovjeravaju, korigiraju i nadopunjuju te naposljetku i udružuju. Zrela zajednica oblikuje se u trajnom

* Izlaganje prigodom svečanoga predstavljanja Manifesta u Zagrebu, 2. lipnja 2009.

uspostavljanju ravnoteže između autokritike, kritike i uvjerenja, u ustrajnom i strpljivom nastojanju oko dijaloga i suradnje s drugim konkretnim zajednicama civilnog društava, akademskim zajednicama, crkvenim i vjerskim zajednicama.

U Katoličkoj crkvi, kojoj zasada pripada većina članova Kršćanskoga akademskog kruga, prije Drugoga vatikanskog koncila uglavnom su se odvajali svjetovni od duhovnih interesa, svjetovne smatrajući inferiornima duhovnima. Štoviše, i danas se u Crkvi često govori o opasnostima sekularizacije, pri čemu se pojmu svjetovnosti uglavnom pridaju negativne konotacije, dok je opozicija svjetovno-duhovno, zapravo, arbitrarna. Na djelu je prije prijepor između, s jedne strane, površnog razumijevanja i svjetovnosti i duhovnosti te, s druge strane, zauzimanja za cjelovitog, integralnog čovjeka. Drugi vatikanski koncil u pastoralnoj konstituciji »*Gaudium et spes*« zauzeo je pozitivan stav prema svijetu, prema zemaljskome, nastojeći ne samo omogućiti nadvladavanje uobičajena suprotstavljanja duhovnoga i svjetovnoga, nego, štoviše, nastojeći poticati i razvijati duhovnost zalaganja za svijet te uspostavljajući Crkvu kao onu koja služi svijetu i može učiti od njega. Prvi konkretan korak u tom smjeru bilo je davanje prostora vjernicima-laicima da artikuliraju i razvijaju svoj vlastit prostor odgovornosti, tj. da u Crkvu, kako stoji u Manifestu, »unose pozitivne tekovine prosvijećenoga građanskog društva, a u građansko društvo – autentično kršćanstvo«.

Autentično, ponizno kršćanstvo, a ne ideologizirano, religijsko katoličanstvo, ima itekako što ponuditi svijetu: modele uzajamnog uvažavanja, solidarnosti i praštanja, i to ne samo na razini osobnih međuljudskih odnosa, nego i na razini institucija. A jednako tako ono što je ponajbolje u modelu demokracije prosvijećenoga građanskog društva te svijest o odgovornosti svakog pojedinca za izgradnju boljega, bratskijeg svijeta može itekako pridonijeti kvaliteti kršćanskog života u njegovoj etičkoj i političkoj dimenziji, kao i kvaliteti odnosa unutar Crkve kao institucije i dijalogičnosti njezina odnosa prema svijetu. A već samim tim počinjemo ostvarivati ono što nam je i građanima i kršćanima zajednički zadatak: cjelovito ljudsko društvo trajno ostvarivo u aktivnom odazivanju obećanju kojim čovjek prima sama sebe u nadi. Uvjerenje o temeljnom jedinstvu ljudske obitelji, o jednakosti i dostojanstvu svih ljudi nam je, na kraju krajeva, zajedničko, a počiva na: osjećaju nepovredivosti pojedinca i njegove savjesti; svijesti o tome da se ljudska moć ne smije poistovjećivati s pravom; uvjerenju da su ljubav, suosjećanje, nekoristoljubivost te snaga duha i unutarnje istine jači od mržnje, neprijateljstva i sebičnosti; dubokoj nadi u posljednju pobjedu dobre volje i dobra.

Činjenica da se Kršćanski akademski krug oblikovao u našoj sredini tek sada, početkom 21. stoljeća, svjedoči i o tome da smo se u konkretnoj vjerničkoj praksi odveć udaljili od smjernica otvorenih nam Koncilom, kao, dakako, i da su u samom društvu tekovine prosvijećenoga građanskog društva – zalaganje za slobodu, jednakost i bratstvo među ljudima sukladno zahtjevima samoga Evanđelja – sve više potiskivane na marginu, čega smo svakodnevno svjedoci. Uzroci su tome brojni i složeni, a onda jednako tako i izazovi. U naše vrijeme

kada se i prema samim ljudskim vrijednostima i religijskim praksama sve više ophodimo kao prema pukoj robi u razmjeni interesa, promjena koja treba cjelokupnom društvu ponajprije jest afirmacija ljudskih vrijednosti u svakodnevnom životu i u društvenim institucijama. Promjena, pak, koja, po mom mišljenju, ponajviše treba Katoličkoj crkvi da bi i sama mogla pridonijeti općem dobru jest raskid sa zavjerom prešućivanja kojom ispod zaglađene površine doktrine često prikriva razlomljenu savjest i svećenika i vjernika. Jedini način da povežemo Kristovu istinu s ljudskom istinitošću jest otvoren govor. Prije nego se uopće usudimo početi govoriti *o istini*, valja nam *govoriti istinu*, ponajprije sebi i o sebi samima.

No, kako konkretno uspostaviti dijalog i suradnju u građanskom, intelektualnom i kršćanskom projektu – u projektu oslobađanja ljudskosti, uspostavljanja etike dobrog života – te kako razviti postavke političke implikacije ovoga projekta? Ujedinjena Europa, svi su izgledi, zasada je povijesna nužnost. No, opasnost da to bude isključivo Europa trgovine i ekonomije jest velika. Da bi ta opasnost bila što manja, kršćanske, građanske i intelektualne inicijative imaju itekako svoju odgovornost. O našoj budućnosti u demokratskim društvima ne bi trebali odlučivati tek čelnici vladajućih institucija, nego i svatko od nas počev od našega osobnog zalaganja u vlastitoj zajednici. Što se tiče nas kršćana, čini mi se da su nužna dva preduvjeta: da se ne bojimo ujedinjene a ipak pluralne Europe te se ne borimo za svoje mjesto u kaleidoskopu njezinih nataloženih slojeva, nego pridonesimo tome da se crkve tako promijene da se mogu smatrati vjerodostojnim sugraditeljima njezine budućnosti.

Manifest Kršćanskoga akademskoga kruga poziva, dakle, da se zalažemo za: ljudska prava, u što bi valjalo uključiti i dijalog s onim skupinama čiji zahtjevi često nisu uvijek shvaćeni, pa onda ni prihvaćeni; za razlikovanje domoljublja od uskogrudnoga nacionalizma; za to da potrebe i zahtjevi zapostavljenih i obespravljenih skupina ljudi budu čuveni i poštovani; za očuvanje prirodnog okoliša i to, dodala bih, ne tek radi uloge koju ono ima u očuvanju ljudskih života, nego i na temelju prava samih životinja i biljaka; za to da Crkva bude manje zaokupljena obranom vlastitoga položaja i autoriteta, a predanija služenju konkretnom čovjeku i ljudima bez pretenzija na posjedovanje istine; za rizik otvorena govora usuprot privilegijama koje uspostavljaju odnose u društvu i usuprot licemjerju koje u životu vjernika i, posebice, crkvene hijerarhije, unosi podvojenost između riječi i djela; za političku izgradnju Europe tako da i sami poradimo na iscjeljenju ranjenoga hrvatskoga i europskoga pamćenja.

A da bismo mogli mobilizirati svoje duhovne, intelektualne i osjećajne snage za takav projekt, Kršćanski akademski krug bi za početak htio biti svojevrstan »forum« susreta i dijaloga otvoren svima, kršćanima i drugima, koji žele otvoreno misliti, slušati i govoriti u našem društvu i Crkvi. Biti mjesto gdje će mladi ljudi naći – ne odgovore, nego poticaje za postavljanje pravih pitanja.

Koliko će to doista i biti, ovisi i o svakom od nas, svakom od vas.